

ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ

У звітному році реалізована низка заходів, які заклали фундамент подальшого покращення видавничої діяльності в НАН України. Зокрема, Спеціалізовану друкарню наукових журналів реорганізовано у Видавничий дім "Академперіодика", головними завданнями якого визначено видання, друк та розповсюдження новостворюваних журналів НАН України і їх електронних версій; надання редакціям періодичних видань, що входять до складу установ НАН України, поліграфічних послуг та консультативної допомоги, а також видання монографій, збірників наукових праць та ін. На підвищення якості видання наукових монографій та суттєве зменшення витрат установ НАН України на їх друкування спрямовано започаткований у звітному році проект "Наукова книга". Згідно з цим проектом передбачається випуск у видавництві "Наукова думка" щорічно близько 30 наукових монографій співробітників установ нашої Академії за рахунок коштів на видання наукової літератури за державним замовленням, прибутку згаданого видавництва та, частково, коштів наукових установ.

У звітному році установами Національної академії наук видано понад 660 наукових книг, з них 440 монографій та більше 200 збірників наукових праць.

У перший рік своєї діяльності Видавничий дім "Академперіодика" випустив 7 монографій. Серед них монографії акад. НАН України В.В.Скорохода, І.В.Уварової та А.В.Рагулі "Фізико-хімічна кінетика в наноструктурних системах", акад. НАН України А.П.Шпака, Ю.А.Куницького і В.Л.Карбовського "Кластерные и наноструктурные материалы", акад. НАН України Д.М.Гродзинського, чл.-к. НАН України Ю.Р.Шеляг-Сосонка, чл.-к. НАН України Т.М.Черевченко та інших "Проблеми збереження та відновлення біорізноманіття в Україні". Друкарня видавничого дому протягом року надрукувала 23 монографії, 11 збірників наукових праць, 85 номерів наукових журналів. В Інтернеті розміщено сайт журналу "Вісник НАН України". Це дає змогу широкому загалу знайомитись як з діяльністю Пре-

зидії НАН України, так і з публікаціями в журналі про найвагоміші розробки і дослідження вітчизняних учених.

Робота видавництва "Наукова думка" була спрямована на видання ряду фундаментальних узагальнюючих видань, наукових монографій та літератури для студентів та учнів. У 2001 р. видавництво "Наукова думка" випустило у світ 72 книжки загальним обсягом 1998 арк. і накладом 283,7 тис. примірників.

У видавництві побачили світ перші два томи унікального видання, аналогів якому немає в нашій історії від часів першодрукаря Івана Федорова - "Історія української культури". На VIII Форумі видавців у Львові - найавторитетнішому зібранні книгарів країни - "Історію української культури" визнано найкращою книгою року. Видавництвом розпочато опрацювання III тому цього видання.

Інститутами мовознавства ім.О.О.Потебні та української мови НАН України завершено розпочате у 1984 році фундаментальне тритомне видання "Атлас української мови". Третій його том побачив світ у 2001 році за сприянням Наукового товариства ім. Шевченка в Америці.

У другому півріччі видавництво розпочало роботу над проектом "Наукова книга". Видано три книги (загальним обсягом 64 арк.): В.С.Дейнека, акад. НАН України І.В.Сергієнко "Модели и методы решения задач в неоднородных средах" (Інститут кібернетики ім.В.М.Глушкова НАН України), А.С.Русяєва "Славетний мудрець - скіф Анахарсіс" (Інститут археології НАН України), А.І.Накорчевський, Б.І.Басок "Гидродинамика и тепло-массоперенос в гетерогенных системах и пульсирующих потоках" (Інститут технічної теплофізики НАН України). Крім того, у видавництві за цим проектом опрацьовувалось ще 14 назв рукописів обсягом 327 арк.

Спільно з Інститутом літератури ім.Т.Г.Шевченка НАН України розпочато видання повного зібрання творів Тараса Шевченка у 12-ти томах. Порівняно з попередніми це видання поповнено і розширено, текстами раніше неопублікованих творів, новознайдених автографів чи факсимільних копій з них, прижиттєвих публікацій та списків, частина яких має виправлення Шевченка. Побачили світ 1-й та 2-й томи зібрання. Спільно з цим інститу-

том готується до друку повне академічне видання творів Олеся Гончара у 12-ти томах. Вже вийшов 1-й том.

Серед фундаментальних наукових видань року слід відзначити такі книги видавництва: чл.-к. НАН України В.М.Литвин "Україна: досвід та проблеми державотворення" (Інститут історії України НАН України), В.О.Дзендзерський та ін. "Высокоскоростной магнитный транспорт с электродинамической левитацией" (Інститут транспортних систем і технологій НАН України), чл.-к. НАН України С.І.Дорогунцов, О.М.Ральчук "Управління техногенно-екологічною безпекою у парадигмі сталого розвитку" (Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України), Т.Лукінова "Числівники в слов'янських мовах" (Інститут мовознавства ім.О.О.Потебні НАН України), М.М.Пазяк "Українські прислів'я, приказки та порівняння" (Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім.М.Т.Рильського НАН України). Подією у громадському житті України стало видання книги "Уряди України ХХ ст." (голова редакційної ради - А.К.Кінах, заступник голови - акад. НАН України В.А.Смолій), присвячене 10-річчю незалежності України (Інститут історії України НАН України). Уперше в одному виданні зібрані відомості про всі українські уряди: від 1918 року до сьогодні. До 15-річчя з дня аварії на Чорнобильській АЕС випущено у світ книгу "Чорнобиль. Зона відчуження" (головний редактор акад. НАН України В.Г.Бар'яхтар).

Видавництво спільно з провідними вченими НАН України підготувало низку підручників для вищої школи: "Конституційне право України" (Інститут держави і права ім.В.М.Корецького НАН України), "Основи дискретної математики" (Інститут кібернетики ім.В.М.Глушкова НАН України та Міжнародний науково-навчальний центр інформаційних технологій та систем ЮНЕСКО / МПІ НАН України та Міносвіти і науки України), "Теорія механізмів і машин" (Інститут технічної механіки НАН України). У межах проекту "Словники України" видано "Словник сталих словосполучень" (авт. С.І.Головащук).

У 2001 р. видано біобібліографії відомих вчених України: акад. НАН України О.С.Мельничука, М.С.Бродіна, В.М.Русанівського, Г.Д.Вєрвеса.

Видавництво продовжує випускати у серіях "Бібліотека школяра" та "Бібліотека української літератури" кращі твори видатних українських письменників. Кількість видань, що побачили світ у видавництві у 2001 році, могла бути суттєво більшою, але через недофінансування НАН України підготовлені до друку книги не були випущені у світ.

За результатами діяльності у 2001 р. Київська міська державна адміністрація визнала видавництво "Наукова думка" одним із найкращих у місті.

Кількісні показники Видавництва за останні 5 років наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Роки	Назв книг	Обсяг (обл.-вид. арк)	Тираж (тис. прим.)	Назв монографій
1997	60	1200	200	29
1998	72	1300	200	20
1999	60	1100	205	33
2000	52	1082	170	19
2001	72	1998	284	26

В 2001 р. суттєвою залишилась роль інших видавництв у виданні праць учених НАН України. Значна кількість робіт, зокрема підручників та посібників, виходить у тісному співробітництві з науковцями вищих навчальних закладів України. Видавництво "Вища школа" (Київ) випустило навчальний посібник "Конкурсні задачі з математики", авторами якого є акад. НАН України А.М.Самойленко та його колеги з Київського національного університету ім.Тараса Шевченка В.А.Вишенський і М.О.Перестюк. Видавництво "АртЕк" надрукувало підручник акад. НАН України В.М. Русанівського "Історія української літературної мови". У видавництві "АДЕФ" вийшла монографія акад. НАН України В.І.Трефілова з співавторами "Фулерени - основа матеріалів майбутнього". Під загальною редакцією акад. НАН України В.М.Шестопалова вийшла колективна монографія в двох частинах "Водообмен в гидрогеологических структурах Украины (ч.1). Водообмен в гидрогеологических структурах и Чернобыльская катастрофа (ч.2)" у видавництві "Карбон-Лтд" (Київ). У Львівському видавництві "Свросвіт" видано монографію акад. НАН України І.Р.Юхновського з співавторами "Мік-

роскопічна теорія фазових переходів у тривимірних системах". Видавництво «А.С.К.» продовжило випуск багатотомної монографії під загальною редакцією акад. НАН України О.М.Гузя "Механика композитов", видавши 10-й том. Чотиритомне видання "Генетика і селекція в Україні на межі тисячоліть" вийшло у видавництві "Логос" (Київ) під редакцією акад. НАН України В.В.Моргуна. У видавництві "Українські енциклопедичні знання" (Київ) побачила світ праця акад. НАН України А.К.Шидловського з співавторами "Паливно-енергетичний комплекс України на порозі третього тисячоліття". Загалом у різних видавництвах за виключенням видавництва "Наукова думка" випущено 257 монографій вчених НАН України обсягом майже 5300 обл.-вид. арк. При цьому, як в раніше, проблема належного рівня редагування та поліграфії у сторонніх видавництвах залишається актуальною, хоча видання наукових книг у цих видавництвах коштує дешевше.

Окремо слід відзначити роботи українських учених, видані провідними зарубіжними видавництвами. У 2001 році за кордоном опубліковано три монографії співробітників Інституту математики НАН України. Це монографія чл.-к. НАН України О.І.Степанця "Uniform Approximations – by Trigonometric Polynomials", випущена видавництвом "VSP Utrecht", монографія В.В.Любашенка у співпраці з Т.Керлером (США) "Non-Simple Topological Quantum Field Theories for 3-Manifolds with Corners", видана "Springer", та праця А.Н.Кочубея "Pseudo-Differential Equations and Stochastics over Non-Archimedean Fields", опублікована видавництвом "Marcel Dekker" (New York). У видавництві "Marcel Dekker" побачила світ також монографія співробітника Інституту біоколоїдної хімії ім.Ф.Д.Овчаренка НАН України В.М.Шилова "Nonequilibrium electrokinetic's phenomena". Праці співробітників Фізико-технічного інституту низьких температур ім.Б.І.Веркіна НАН України вийшли у видавництві "Gordon and Breach Science Publishers" – Ю.А.Амінов "Geometry of Submanifold", та "Begell House Inc." – А.І.Прохватилов "Plasticity and Elasticity of Cryocrystals". У видавництві "Kluwer Academic Publishers" вийшла колективна праця співробітників Інституту радіофізики та електроніки ім.О.Я.Усикова НАН України та Радіоастрономічного інституту НАН України "Multielement

System Design in Astronomy and Radio Science", монографія співробітника Інституту зоології ім.І.І.Шмальгаузена НАН України С.Н.Горба "Attachment devices of Insect Cuticle" і монографія співробітника Відділення гідроакустики Морського гідрофізичного Інституту НАН України Г.С.Літвинчука "Solvability Theory of boundary Value Problems and Singular integral Equations with Shift". У видавництві "Springer" вийшла монографія В.В.Андрієвського з співавторами (Інститут прикладної математики і механіки НАН України) "Discrepancy of Signid measures and polynomial approximation". В цілому зарубіжними видавництвами опубліковано в 2001 р. 33 монографії українських учених обсягом понад 570 обл.-вид. арк.

Значна кількість літератури сьогодні видається інститутами на дільницях оперативного друку, на яких у 2001 р. видано 124 монографії обсягом понад 2000 обл.-вид. арк.

Національна бібліотека України ім.В.І.Вернадського НАН України видала "Пересопницьке Євангеліє (1556-1561): Дослідження. Транслітерований текст. Словопоказчик". В Інституті політичних та етнонаціональних досліджень НАН України вийшла праця В.Ф.Солдатенка та акад. НАН України І.Ф.Кураса "Соборництво і регіоналізм в Українському державотворенні (1917-1920 рр.)". Інститут економіки промисловості НАН України надрукував монографію чл.-к. НАН України О.І.Амоші, М.Д.Прокопенка, Є.Т.Іванова "Канони ринку і закони економіки. Кн.4. Процес розподілу та суспільні відносини". Під редакцією акад. НАН України В.В.Панасюка до 50-річчя від дня заснування Фізико-механічного інституту ім.Г.В.Карпенка НАН України вийшов у світ збірник науково-інформаційних матеріалів "Фізико-механічний інститут: поступ і здобутки", який віддзеркалює динаміку розвитку структури, кадрового складу та основних наукових напрямків впродовж 50 років найбільш потужної у західному регіоні України академічної установи України. Серед праць Інституту історії України НАН України – монографія С.В.Кульчицького "Закономірності державотворчого процесу у незалежній Україні " та монографія Г.Я.Рудого "Газетна періодика - джерело вивчення проблем української культури 1917-1920 рр."

Результати наукових досліджень сьогодні публікуються в 75 наукових журналах та майже 40 серійних виданнях НАН України. У звітному періоді почали виходити два нових журнали – "Українська мова" (Інститут української мови НАН України) та "Економіка і право" (Інститут економіко-правових досліджень НАН України). 21 журнал перекладаються зарубіжними видавцями англійською мовою. У 2001 р. в зв'язку з фінансовими проблемами видавництвом "Gordon and Breach Sciences Publishers" припинено переклад за кордоном трьох журналів: "Геофизический журнал", "Металлофизика и новейшие технологии" та "Электронное моделирование". Журнал "Автоматическая сварка" перекладається англійською мовою та розповсюджується силами редакції. Чотири журнали НАН України видаються тільки англійською мовою: "Термоелектрика", "Фізика конденсованих систем", "Фізика напівпровідників, квантова та оптоелектроніка" та "Функціональні матеріали". Під загальною редакцією голови Науково-видавничої ради НАН України акад. НАН України В.В.Немошкаленка двома мовами (українською та англійською) вийшов черговий випуск каталогу "Періодичні видання Національної академії наук України. 2001."

Узагальнені показники наукового книговидання протягом 1997-2001 рр. представлені у табл. 2.

Таблиця 2

Роки	Книги		З них монографій		Статей	
	Назв	Обсяг (обл.-вид. арк)	Назв	В тому числі виданих за кордоном	Всього	В тому числі в закордонних журналах
1997	550	7668	357	47	13680	3359
1998	605	9726	415	38	14296	3234
1999	634	9787	420	37	14923	3479
2000	606	11640	395	22	15278	3369
2001	661	12490	440	33	17744	3504

Детальна інформація щодо випуску установами НАН України друкованої продукції наведена в таблиці 5 додатку.